

NYUGDÍJRENDSZER, NYUGDÍJBA VONULÁS

Monostori Judit

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

- 2011 legelején Magyarországon a nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban részesülők száma 2 millió 921 ezer fő volt.
- A nyugdíjasok legnagyobb csoportját a korbetöltött öregségi nyugdíjasok tették ki. Számuk ebben az időpontban elérte az 1 millió 462 ezret. A korhatár alatti öregségi nyugdíjasok 238 ezren voltak.
- A nyugdíjasok második legnagyobb csoportja a rokkantsági nyugdíjasoké volt, számszerűen 722 ezer. 47%-uk még nem érte el a reá vonatkozó időskori nyugdíjkorhatárt.
- Az elmúlt 20 év időbeli tendenciáit vizsgálva az állapítható meg, hogy a nyugdíjasok számát 1990 és 1999 között a folyamatos növekedés, 1999–2008 között a lassú csökkenés és stagnálás, majd 2008 óta egy erőteljesebb csökkenés jellemzi.
- 2010-ben Magyarországon a nyugdíjkiadások a GDP-nek megközelítően 11%-át tették ki, ez 3043,8 milliárd Ft kiadást jelentett.
- Az egy ellátottra jutó átlagos havi ellátás 86 ezer Ft volt, amely az adott évre jellemző átlagos nettó keresetnek a 65%-a. Ez az arány európai viszonylatban magasnak tekinthető.
- A legmagasabb összegű juttatások az

öregségi és az öregségi jellegű nyugdíjak voltak. A korbetöltött öregségi nyugdíjak átlagos összege 2011 januárjában 97 ezer Ft, a korhatár alattié 115 ezer Ft volt.

- A rokkantsági nyugdíjak átlaga a korhatár alattiak körében 70 ezer, a korhatár felettiéket pedig 85 ezer Ft-ot tett ki 2011 elején. A hozzátartozói ellátások és a nyugdíjradékok átlagos összegei ennél lényegesen alacsonyabbak voltak.
- A nyugdíjasok körén belül megfigyelhető jövedelemegyenlőtlenségek mérsékeltebbek a népességi átlagnál. Az egyenlőtlenség részben abból fakad, hogy a különböző ellátások törvényileg szabályozott módon eltérő színvonalú összeget jelentenek, másrészt abból is, hogy a legtöbb ellátás színvonala függ a nyugdíjazás előtti munkaerő-piaci pályafutástól, ez pedig egyéni különbségeket mutat.
- A nyugdíjasok körében a jövedelmi szegénységben élők aránya alacsonyabb, mint az országos átlag. 2010-ben a szegénységi küszöb alatt élők aránya 4% volt.
- Egy 2008-as adatfelvétel szerint a nyugdíjasok 3%-a nyilatkozott úgy, hogy nélkülözések között él, 13%-uknak voltak hónapról hónapra anyagi gondjai, 53%-uk vallotta azt, hogy beosztással épphogy kijönnek a pénzükből. 28%-uk mondta azt, hogy elfogadhatóan élnek, és 3%-ot tett ki azok aránya, akik úgy érezték, hogy jövedelmükből gondok nélkül ki tudnak jönni.
- Az öregségi nyugdíjrendszerbe lépés időzítését a jogszabályok mellett számos egyéb tényező is befolyásolja. A munkáltatói kényszer, a munkavállaló munkanélküliségtől való félelme, a jogszabályi változásokból következő kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb helyzet, a családi kööttségek alakulása egyaránt fontos szerepet játszhatnak abban, hogy az

életpálya mely pontján történik meg a nyugdíjba lépés. Az ide vonatkozó kutatások alapján a családi kötıtségek, a munka terhetıl való felszabadulás és ezáltal a több szabadon felhasználható idı, valamint a kedvezıbb jogszabályi környezet szerepe a legfontosabb tényezı abban, hogy valaki mikor válik öregségi nyugdíjassá.

BEVEZETÉS

Magyarországon – de az európai országok többségében is – az utóbbi évtizedek egyik legfajszúlyosabb társadalmi problémájaként jelenik meg a nyugdíjrendszer fenntarthatósága. Az unió országainak többségére jellemzı társadalmi öregedés, azaz az idısebb lakosság arányának növekedése, valamint a hazánkat különösen sújtó alacsony foglalkoztatás súlyos terheket rónak a nagy ellátórendszerekre, azon belül is a nyugdíjrendszerre.

Magyarországon 2011 elején 2 millió 921 ezren részesültek nyugdíjban, járadékban vagy nyugdíjszerű rendszeres ellátásban. Ez a népességnek közel 30%-át tette ki. A nyugellátásban részesülık többsége, közel háromnegyede öregségi vagy öregségi jellegő nyugdíjat kapott, de ık sem feltétlenül nyugdíjkorhatár feletti. A korhatár alatti öregségi nyugdíjasok száma 2011 elején 238 ezret tett ki (ONYF, 2012.)

A nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban részesülık számát nem csupán az idıskorú népesség számának alakulása és a munkaerıpiac állapota befolyásolja, hanem az a jogszabályi háttér is, amely a nyugdíjakra való jogosultságot szabályozza, illetve azok a lakossági attitűdök is, amelyek a nyugdíjba vonulás idızítésére vonatkoznak. Emellett fontos szerepe van annak is, hogyan alakul a népesség egészségi

állapota, hiszen ez alapvetıen befolyásolja a munkaerıpiacon való boldogulást. Az egészségi állapot megromlása az egyik fontos oka a nyugdíjrendszerbe történı belépésnek. A nyugdíjrendszerrel és a nyugdíjba vonulással foglalkozó fejezetünkben ezek bemutatására is kitérünk.

A NYUGDÍJASOK SZÁMA

A nyugdíjasok száma a rendszerváltozás évéhez viszonyítva az elmúlt 20 esztendőben jelentısen növekedett. Míg 1990-ben 2 millió 520 ezren részesültek valamilyen nyugdíjban, addig 2011 elejére 2 millió 921 ezerre emelkedett az ellátottak száma.

A rendszerváltozás utáni szakasz belsı dinamikáját tekintve azt mondhatjuk, hogy a nyugdíjasok száma egy dinamikus növekedési szakasz után, 1999-ben érte el a csúcspontját, ekkor 3 millió 184 ezren kaptak ellátást. 1999–2008 között lassú csökkenés, majd stagnálás, az utóbbi három évben pedig egy jelentısebb csökkenés figyelhetı meg (1. ábra).

Az 1990 és 1999 közötti dinamikus növekedés alapvetıen munkaerı-piaci okokkal magyarázható. A rendszerváltozást követı gazdasági válság sokak számára munkahelyük elvesztését, a munkaerıpiac hosszabb-rövidebb ideig tartó elhagyását jelentette. A bizonytalanság különösen érzékenyen érintette az idıszedı korosztályokat, amelyek jelentıs csoportjai menekültek a nyugdíjrendszer felé. Ezt segítette, hogy az 1990-es évek elsı felében számos olyan nyugdíjformát (elınyugdíj, korengedményes nyugdíj) hoztak létre, amely az idıszedı korosztályok munkaerı-piaci kilépését tette lehetővé. Ezeket az 1990-es évek végére megszüntették, így a nyugdíjba vonulás csatornái jelentısen leszűkültek.

A nyugdíjban részesülık számának dinamikus bıvülése nemcsak azért torpant meg

az 1990-es évek végén, mert a korai nyugdíjformák egy részét megszüntették, hanem azért is, mert 1998-tól megkezdődött a nyugdíjkorhatár emelése. A korhatár-emelés első szakasza 1999–2009 között zajlott, és ezen időszakon belül minden születési évjáratra, férfiakra és nőkre külön határozták meg a rájuk vonatkozó időskori nyugdíjkorhatárt. A 10 éves periódus alatt a nők nyugdíjkorhatára 55 évről 62 évre emelkedett, a férfiaké pedig 60 évről 62 évre. Ezt követően a férfiakra és a nőkre ugyanazok a nyugdíjkorhatárok vonatkoztak, és a korhatár folyamatosan tovább emelkedett. Ennek hatása ugyanakkor még nem érzékelhető, hiszen az 1952-ben születettek lesznek az elsők, akik már nem 62 évesen, hanem idősebb életkorban mehetnek nyugdíjba. Ők viszont csak 2014-ben és 2015-ben érik el a rájuk vonatkozó nyugdíjkorhatárt. A jelenlegi jogszabályok szerint a nyugdíjkorhatár 65 évre fog emelkedni. Az 1957-ben születettek lesznek az elsők, akik – egyéb jogosultsági feltételeknek is megfelelően – már csak 65. életévük betöltése után vehetik igénybe a teljes nyugdíjat.

A korhatáremelés mellett ugyanakkor más folyamatok is befolyásolták az öregségi nyugdíjasok számát. A 2000-es évek második felének gazdasági recessziója és az előrehozott nyugdíjfeltételeinek várható szigorítása felerősítette a nyugdíjba vonulási szándékot. Ezekben az években nagyon sokan mentek nyugdíjba még a rájuk vonatkozó nyugdíjkorhatár előtt.

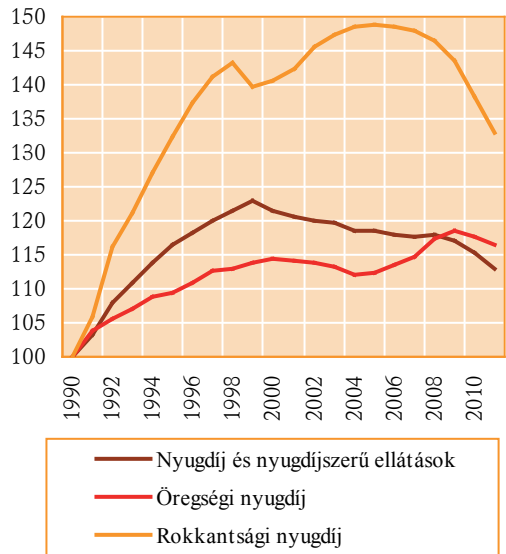
A nyugdíjasok jelentős létszámú csoportját teszik ki a rokkantsági nyugdíjasok. Számuk a rendszerváltás óta szinte folyamatosan emelkedett, a 2000-es évek közepén számuk az 1990-es értéknek másfélszeresére nőtt (1. ábra). Ezekben az években a nyugdíjasok ezen csoportja 800 ezer fő körül mozgott.

2008-tól a rokkantsági ellátórendszert jelentősen átalakították. Ettől az évtől kezdve rokkantsági nyugdíjban csak azok része-

sülhetnek, akik legalább 50%-os mértékben egészségkárosodottak és nem rehabilitálhatók. Csökkentették a nyugdíj melletti kereset lehetséges összegét is, ami erőteljesen hatott a beáramlók számára, és számottevően csökkent a rokkantsági nyugdíjasok száma is (1. ábra).

1. ábra: Nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban részesülők számának változása 1990–2011 között

Az 1990-es adat százalékában

Forrás: ONYF Statisztikai Évkönyvei.

A nyugdíjrendszer fenntarthatóságát nemcsak az befolyásolja, hogy hogyan alakul a nyugdíjasok száma, hanem az is, hogy mennyien dolgoznak a nyugdíjak fedezetét megteremtő munkaerőpiacon. A felosztó-kirovó elven működő nyugdíjrendszer fenntartását a mindenkor aktív keresők biztosítják. A 100 foglalkoztatottra jutó nyugdíjasok száma az utóbbi évtizedben rendkívül kedvezőtlenül alakult. 1990-ben 100 foglalkoztatottra 52 nyugdíjas jutott, míg 2001-ben és tíz évvel később, 2010-ben is 79 (1. táblázat).

1. táblázat: A foglalkoztatottak és a nyugdíjasok száma (ezer fő) és aránya (%), 1990–2011

Év	Foglalkoztatottak száma	Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők száma	Öregségi nyugdíjasok	Rokkantsági nyugdíjasok	100 foglalkoztatottra jutó		
					nyugdíjas	öregségi nyugdíjas	rokkantsági nyugdíjas
1990	4880,0	2520,2	1461,7	542,8	52	30	11
2001	3883,3	3084,0	1667,9	772,3	79	43	20
2010	3781,2	2980,3	1719,0	750,3	79	45	20

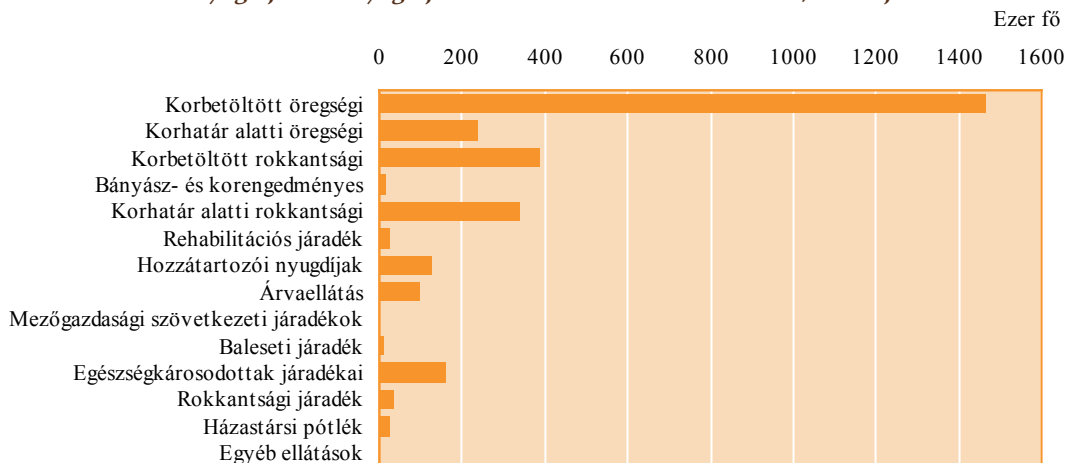
Forrás: KSH és ONYF Statisztikai Évkönyvei.

A NYUGDÍJASOK ÖSSZETÉTELE AZ ELLÁTÁS TÍPUSA SZERINT

A nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők legnagyobb csoportját azok teszik ki, akik korbetöltött öregségi jellegű nyugdíjban részesülnek. Számuk 2011 elején meghaladta az 1 millió 462 ezret. Mellettük a korhatár

alatti öregségi nyugdíjasok, illetve a rokkantsági nyugdíjban részesülők képezik a nyugdíjasok legnépesebb csoportjait (2. ábra). A rokkantsági nyugdíjasoknak egyik része (47%-a, szám szerint 338 ezer fő) még nem érte el a nyugdíjkorhatárt, míg kisebbik részük már korhatár feletti, de korábban aktív korú rokkantsági nyugdíjasként lépett be a nyugdíjrendszerbe.

2. ábra: Nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban részesülők száma, 2011. január

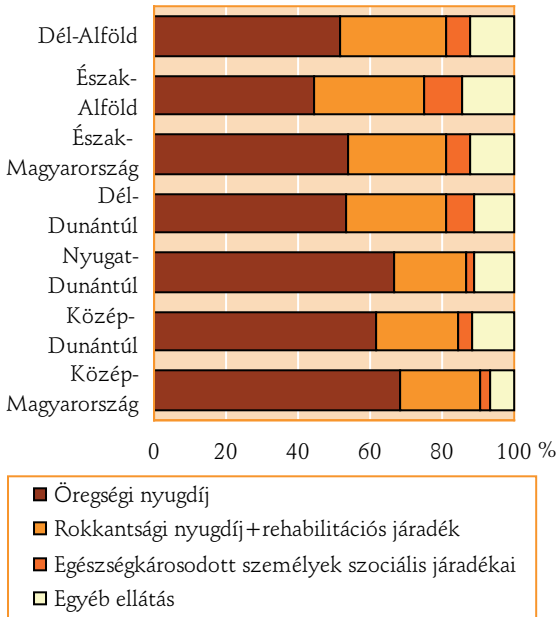

Forrás: ONYF Statisztikai Évkönyve, 2012.

A nyugdíjasok ellátás szerinti megoszlása területi egységenként eltérő képet mutat. A fejletlenebb régiókban magasabb a rokkant-

sági nyugdíjasok aránya, és azoké is, akik az egészségkárosodott személyek valamely szociális járadékában részesülnek (3. ábra).

3. ábra: A nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban részesülők megoszlása az ellátás formája szerint régióként

Forrás: ONYF Statisztikai Évkönyve, 2012.

NYUGDÍJKIADÁSOK, A NYUGDÍJAK ÖSSZEGE

2010-ben Magyarországon a nyugdíjkiadások a GDP-nek megközelítően 11%-át tették ki, ez 3043,8 milliárd Ft-os kiadást jelentett. Az egy ellátottra jutó átlagos ellátás 86 ezer Ft volt, az adott évre jellemző átlagos nettó kereset 65%-a. (A keresetek és a nyugdíjak viszonyát jelző nemzetközi mutatók egyike az ún. aggregált helyettesítési ráta. Lásd erről az 1. keretes blokk adatait.)

A különböző ellátások átlagos összege között jelentős különbségek mutatkoztak. A legmagasabb összegű juttatások az öregségi és az öregségi jellegű nyugdíjak voltak. A korbetöltött öregségi nyugdíjak átlagos összege

AGGREGÁLT HELYETTESÍTÉSI RÁTA AZ EURÓPAI UNIÓ TAGORSZÁGAIBAN, 2010

Az Európai Unió fenntartható nyugdíjrendszere vonatkozó társadalompolitikai célkitűzéseinek előrehaladását az egységes módszertan szerint kialakított indikátorok jelzik. Ezen indikátorok egyike az aggregált helyettesítési ráta, amely a 65 és 74 év közötti nyugdíjasok medián nyugdíjának és az 50–59 év közöttiek kereseti mediánjának hányadosa.

	Összes	Férfi	Nő
EU-27	0,53	0,56	0,52
EU-15	0,53	0,55	0,51
Belgium	0,46	0,46	0,47
Bulgária	0,43	0,51	0,40
Csehország	0,54	0,52	0,55
Dánia	0,44	0,42	0,46
Németország	0,49	0,49	0,52
Észtország	0,55	0,47	0,60
Írország	0,47	0,46	0,54
Görögország	0,42	0,48	0,44
Spanyolország	0,53	0,61	0,47
Franciaország	0,67	0,71	0,61
Olaszország	0,53	0,58	0,44
Ciprus	0,35	0,39	0,37
Lettország	0,46	0,45	0,50
Litvánia	0,60	0,62	0,59
Luxembourg	0,68	0,65	0,74
Magyarország	0,60	0,61	0,60
Málta	0,46	0,45	0,45
Hollandia	0,47	0,53	0,49
Ausztria	0,64	0,68	0,59
Lengyelország	0,57	0,64	0,55
Portugália	0,53	0,57	0,55
Románia	0,65	0,68	0,58
Szlovénia	0,45	0,51	0,42
Szlovákia	0,61	0,59	0,59
Finnország	0,50	0,51	0,49
Svédország	0,60	0,65	0,56
Egyesült Királyság	0,48	0,47	0,47

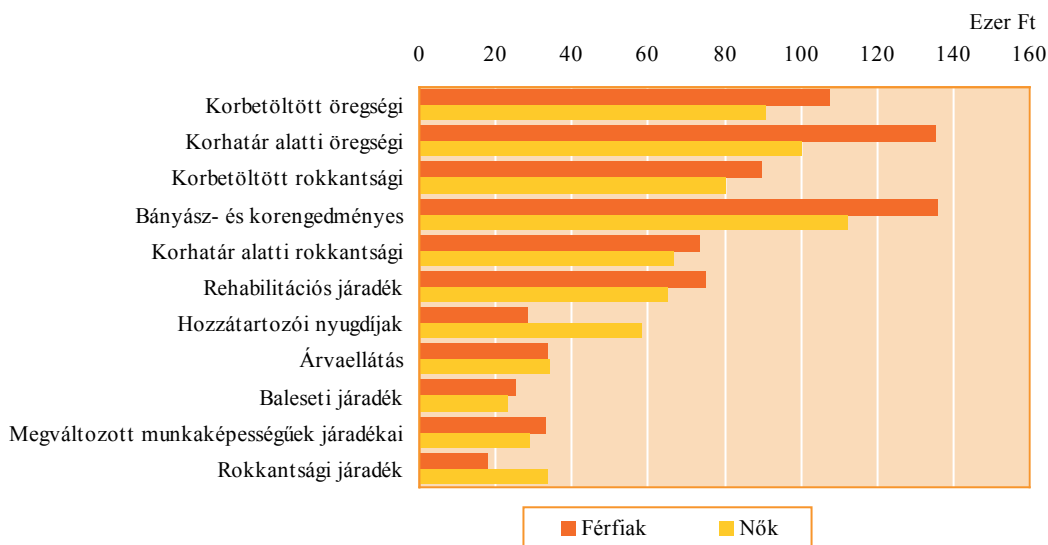
Forrás: EUROSTAT, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde310&plugin=1>

2011 januárjában 97 ezer Ft, a korhatár alattié 115 ezer Ft volt. A rokkantsági nyugdíjban részesülők átlagos nyugdíja ennél alacsonyabb összeget tett ki. A korhatár felettiellátásának átlag összege 70 ezer, a korhatár alattiaké 85 ezer Ft volt. A hozzátartozói nyugdíjak, illetve a járadékok még ezeknél az összegeknél is alacsonyabbak voltak az elmúlt esztendőben.

A férfiak és a nők nyugellátásainak össze-

gét összehasonlítva azt mondhatjuk, hogy a nők átlagos nyugdíja a férfiakénak mindössze 84%-át teszi ki. A nők nyugellátása leginkább az öregségi nyugdíjak esetében marad el a férfiakétól. Ez alapvetően annak köszönhető, hogy a nők átlagosan kevesebb szolgálati időt szereznek, mint a férfiak, és a nyugdíjakat meghatározó kereseti átlaguk is alacsonyabb, mint a férfiaké (4. ábra).

4. ábra: A nyugellátások átlagos összege néhány fontosabb nyugdíjformánál, 2011. január

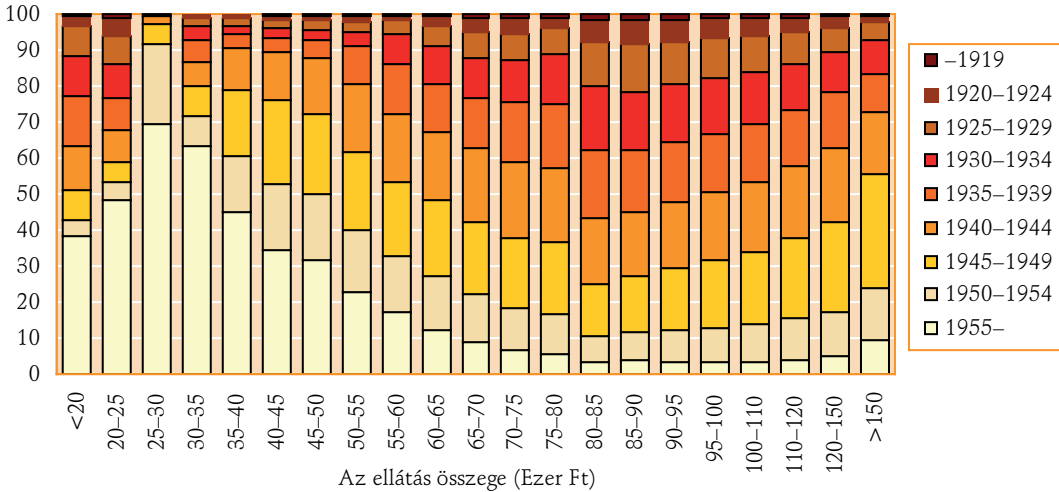
Forrás: ONYF Statisztikai Évkönyve, 2012.

A nyugdíjrendszeren belül nem csupán a férfiak és a nők ellátásai között vannak különbségek, hanem a születési kohorszok között is. Ez azzal függ össze, hogy a nyugdíjak többségének összegét meghatározzák azok a keresetek, amelyek a nyugdíjba vonuláskor beszámításra kerültek, és ezek születési kohorszonként eltéréseket mutatnak. Ugyanakkor azt is hozzá kell tenni, hogy a mindenkori nyugdíjösszegeket és a nyugdíjakon belüli egyenlőtlenségeket a nyugdíj-jogszabályok is befolyásolják. Ezek a kohorszokon belüli egyenlőtlenségekre is hatnak. A legala-

csonyabb összegű nyugdíjak a fiatalabb születési kohorszokat jellemzik. Ez azzal függ össze, hogy a fiatalabb korosztályok jelentős része rokkantsági nyugdíjasként, árvaellátást vagy nyugdíjjáradékot igénybe véve kerül a nyugdíjrendszer ellátottjai közé, ezek az ellátások pedig a legalacsonyabb színvonalúak. A legmagasabb nyugdíjakban azok részesülnek, akik az utóbbi években érték el vagy közelítették meg a nyugdíjkorhatárt, és előrehozott nyugdíjjal vagy korhatár szerinti öregségi nyugdíjjal lépnek a rendszerbe. Ők az öregségi nyugdíjasok legfiatalabb tagjai (5. ábra).

5. ábra: A születési kohorszok aránya az ellátások összege szerint képzett csoportokban, 2011

A születési kohorsz aránya, %

Forrás: ONYF Statisztikai Évkönyve, 2012.

NYUGDÍJASOK ANYAGI HELYZETE, ÉLETKÖRÜLMÉNYEI

Anyugdíjrendszer fenntarthatósága mellett az is fontos társadalmpolitikai célkitűzés, hogy minden nyugdíjas számára biztosítva legyen a megfelelő életszínvonal.

Hazánkban a nyugdíjasok jövedelmi szegénységi rátája alacsonyabb, mint a népesség egészére számított, és összességében a hazai nyugdíjasok relatív jövedelmi helyzete az uniós átlagnál is kedvezőbb.

2010-re vonatkozó számítások szerint Magyarországon a 18 éves és idősebb nyugdíjasoknak csupán 4%-a él jövedelmi szegénységben. Ugyanebben az évben az uniós 27 tagállamára vetített átlag 13,8% volt (EUROSTAT, Pension indicators).

Ennek egyik oka, hogy Magyarországon a nyugdíjasok legnagyobb csoportját kitevő öregségi nyugdíjasok nyugdíja a keresetekhez képest európai viszonylatban magas színvonalúnak mondható. A másik ok abban áll, hogy hazánkban nagyon alacsony a foglal-

koztatás szintje, az aktív korúak nagy tömegei vannak munkanélküli vagy gazdaságilag inaktív státusban. A nyugdíjasok jobb relatív jövedelmi pozíciója ezen csoportok alacsony jövedelmi szintjének köszönhető.

Szerepet játszik az is, hogy a jövedelmi statisztikák az idősebbek, a nyugdíjasok jövedelmét általában a valósághoz hűbben tudják leírni, mint a fiatalabb, keresettel, több bevételi forrással rendelkező csoportokét. Ez utóbbiakét alulbecslik. Ennek következtében a statisztikák alapján a valóságosnál kedvezőbbnek látjuk a nyugdíjasok relatív jövedelmi helyzetét.

A megélhetés szempontjából fontos annak vizsgálata, hogy az érintettek hogyan tudnak kijönni a rendelkezésükre álló jövedelemből, hogy mit engedhetnek meg maguknak és mit nem. Ezt tekintve már korántsem olyan kedvező a kép, mint azt a jövedelmi statisztikák mutatják. A nyugdíjasok lakásfenntartási költségei, gyógyszerkiadásai jelentős részüknek komoly megterhelést jelentenek.

A vonatkozó kutatási adatok szerint 2008-ban a nyugdíjasok 3%-a nyilatkozott úgy,

hogy nélkülözések között él, 13%-uknak pedig hónapról hónapra anyagi gondjai voltak.

Legkedvezőbb helyzetben azok voltak, akik öregségi nyugdíjasok és nyugdíjas státusuk mellett még a munkaerőpiac aktív tagjai. Ők a nyugdíjasok 7%-át tették ki. Ennek a csoportnak 13%-a azt nyilatkozta, hogy gondok nélkül, 47%-uk pedig hogy elfogadhatóan élnek. A munkaerőpiacról már kilépett öregségi nyugdíjasoknak sokkal kisebb hányada érezte úgy, hogy jövedelmükből elfogadhatóan vagy gondok nélkül jönnek ki. Összesen egyhar-

maduk választotta valamelyik kategóriát. A nem dolgozó öregségi nyugdíjasok több mint fele úgy érezte, hogy jövedelmükből épp csak kijönnek, tízből egynek pedig hónapról hónapra anyagi gondjai voltak (2. táblázat).

A rokkantsági nyugdíjasok életszínvonala – különösen azoké, akik nem dolgoznak – sokkal alacsonyabb, mint az öregségi nyugdíjasoké. A munka világán kívül lévő rokkantsági nyugdíjasok 7%-a nélkülözések között él, közel negyedüknek havi megélhetési problémái vannak (2. táblázat).

2. táblázat: Hogyan tudnak kijönni a jövedelmükből a különböző társadalmi csoportok

(%)

Gazdasági aktivitás	Nélkülözések között élnek	Hónapról hónapra anyagi gondjaik vannak	Beosztással épphogy kijönnek a pénzükből	Elfogadhatóan élnek	Gondok nélkül élnek	Összesen
Dolgozik	2,7	12,3	48,0	33,3	3,6	100,0
Dolgozik + öregségi nyugdíjas	0,4	3,6	36,1	46,8	13,2	100,0
Dolgozik + rokkantsági nyugdíjas	3,4	10,2	54,4	30,6	1,4	100,0
Öregségi nyugdíjas	2,3	10,1	54,5	30,0	3,0	100,0
Rokkantsági nyugdíj	6,8	23,7	53,5	15,2	0,7	100,0
Egyéb inaktív	11,9	27,2	41,9	17,1	1,9	100,0
Összesen	4,0	14,2	49,4	29,2	3,2	100,0

Forrás: NKI Életünk fordulópontjai demográfiai adatfelvétel 3. hulláma, 2008. Saját számítás.

A NYUGDÍJBA VONULÁST BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A nyugdíjba vonulás időzítése számos tényezőtől függ. A legtöbb ember számára ez a nyugdíjkorhatárral függ össze, hiszen az öregségi nyugdíjat az öregségi nyugdíjkorhatár elérésekor vagy az az előtti egy-két évben lehet először igénybe venni. Ugyanakkor az életkori tényező mellett fontos szerepet

játszik az is, hogy valaki mennyi szolgálati időt szerzett, hiszen a szolgálati idő hosszától függ, hogy milyen nyugdíjra jogosult, és mekkora összegű ellátásban részesül majd. A szolgálati idő hosszát viszont meghatározza, hogy milyen a munkaerőpiac állapota, hogy milyen esélyekkel tud bent maradni valaki a munka világában. A nyugdíjba lépés időzítését az is befolyásolja, hogy milyen lehetőséget biztosítanak a törvények a nyugdíj melletti munkavállalásra. A nyugdíjrendszerbe

való belépés függ az egészségi állapottól is. Azok, akiknek egészségi állapota oly mértékben megromlott, hogy kénytelenek felhagyni korábbi munkájukkal, szintén a nyugdíjrendszerbe lépnek. Ők a rokkantsági ellátásokat, a megváltozott munkaképességűek járadékát kapják. A nyugdíjak bizonyos típusait azok

veszik igénybe, akik elveszítették hozzátartozójukat (ebbe a körbe tartozik például az árvasági ellátás vagy az özvegyi nyugdíjak).

Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy a nyugdíjrendszerbe való belépés időzítése kényszerek és választások eredőjeként alakul.

**3. táblázat: A nyugdíjba vonulást befolyásoló tényezők
2000–2008 között öregségi nyugdíjba vonulók, %**

Nyugdíjba vonulást befolyásoló tényezők	Nem volt szerepe	Kis szerepe volt	Nagy szerepe volt
Munkahelye, főnökei döntöttek a nyugdíjazásáról, amit végül is elfogadott	77,0	6,8	16,2
Félt attól, hogy ha sokáig halogatja a nyugdíjazást, elbocsátják és munkanélküli lesz	86,0	5,8	8,2
Úgy érezte, munkahelyén egyre nehezebb lépést tartania a növekvő szakmai igényekkel, követelményekkel, kötöttségekkel	88,3	6,0	5,7
Lehetővé vált, hogy volt munkahelyén nyugdíjasként továbbra is foglalkoztassák	75,3	6,9	17,7
Nyugdíjasként másfajta, rugalmasan végezhető munkák vállalására nyílt lehetősége	85,7	6,6	7,7
Úgy tudta, hogy a nyugdíjazás feltételei később romlani fognak	59,2	12,4	28,4
Várta, hogy végre több legyen a szabadideje, többet pihenhessen	47,5	24,1	28,4
A család igényt tartott rá, hogy több időt töltsön otthoni feladatokkal	56,5	19,6	24,0

Forrás: NKI Életünk fordulópontjai demográfiai adatfelvétel 3. hulláma, 2008. Saját számítás.

Az idősebb korosztályokat tekintve a nyugdíjba vonulás egyik oka lehet, amikor a munkáltató dönt a nyugdíjazás tényéről. A 2000 és 2008 között nyugdíjba vonultak közel negyedénél szerepet játszott ez a faktor, 16%-uknál pedig nagy szerepe volt. Hozzá kell tenni, hogy a munkáltatói döntés kényszere feltehetően ennél nagyobb arányban játszik szerepet a nyugdíjazásban, de vannak, akik később ezt már inkább a maguk döntésének érzik, vagy a munkáltatói nyugdíjazás tényét nem szívesen vállalják fel a külvilág, vagy akár saját maguk előtt sem.

Viszonylag kevesen vannak, akik a munkanélküliségtől vagy a szakmai kihívásoktól való félelmükben kérték nyugdíjazásukat. Míg az előbbi a nyugdíjasok 14, az utóbbi 12%-uk esetében játszott szerepet.

A 2000-es években zajló nyugdíjkorhatár-emelés egyik kísérő jelensége volt, hogy

a nyugdíjkorhatártól csak néhány évvel fiatalabb születési évjáratok – meghatározott feltételek mellett – élhettek az előrehozás intézményével, azaz a rájuk vonatkozó nyugdíjkorhatár előtt néhány évvel már kérhették nyugdíjuk megállapítását. Sokan közülük tovább dolgoztak korábbi munkahelyükön. Ez kedvező jövedelmi feltételeket jelentett az érintetteknek, hiszen korábbi bérük mellett nyugdíjukat is minden korlátozás nélkül igénybe vehették. A nyugdíjba lépők 25 százalékánál a nyugdíjba vonulásban szerepet játszott, hogy megtarthatták korábbi munkájukat, 14%-uknál pedig az, hogy a nyugdíjas státushoz más munka vállalása kapcsolódott.

A nyugdíjba vonulás időzítését nem csupán az aktuális nyugdíj jogszabályok, hanem a tervezett jogszabályok és az azokhoz kapcsolódó vélekedések, a jogszabály-változtatások körüli társadalmi viták mikéntje is be-

folyásolja. A 2000 és 2008 között nyugdíjba vonultak 40%-ánál szerepet játszott a nyugdíjba vonulás időzítésében, hogy az érintett úgy tudta, a nyugdíjazás feltételei később romlani fognak – ez 28%-nál nagy szerepet kapott a nyugdíjba vonulási döntésnél.

A nyugdíjba vonulás vonzó oldala lehet, hogy az érintetteknek több szabadideje lesz, több időt tölthetnek családjukkal, gondoskodhatnak unokáik felügyeletéről. Az öregségi nyugdíjba vonultaknak 28%-a nyilatkozta azt, hogy nyugdíjba vonulásában nagy szerepet játszott az, hogy így több szabadidőre tettek szert, és 24%-uk mondta azt, hogy nagy szerepe volt annak, hogy a család igényt tartott arra, hogy több időt töltsön otthoni feladatokkal.

IRODALOM

BÁLINT M.–KÖLLŐ J.–MOLNÁR GY. (2010]:
Nyugdíjjogszerzés és a teljes aktív életpálya.
Statisztikai Szemle, 88/6: 623–647.

HOLTZER P. (2010): *Jelentés a Nyugdíj és Időskor Kerekasztal tevékenységéről*. Miniszterelnöki Hivatal, Budapest. http://nyugdij.mayarorszagholnap.hu/wiki/A_Kerekasztal

MONOSTORI J. (2009): A korhatár előtti nyugdíjba vonulás nemek szerinti különbségei. In Nagy I. - Pongrácz T-né (szerk.): *Szerepváltozások: Jelentés a nők és a férfiak helyzetéről*. TÁRKI – Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest.

MONOSTORI J. (2011A): Az idősödő nők inaktívává válása és annak strukturális jellemzői. In Nagy I.–Pongrácz Tné (szerk.): *Szerepváltozások: Jelentés a nők és a férfiak helyzetéről*. TÁRKI – Szociális és Munkaügyi Minisztérium, Budapest.

MONOSTORI J. (2011B): A rokkantosság társadalmi ismérvei. In Harcsa I.–Mészáros J. (szerk.): *Helyzetkép a népesség egészségi állapotáról*. Gondolat, Budapest.

ONYF (2012): Statisztikai évkönyv 2010.

HONLAPOK

WWW.DEMOGRAFIA.HU - a KSH Népeségstudományi Kutatóintézetének honlapja

WWW.KSH.HU – A Központi Statisztikai Hivatal honlapja

WWW. ONYF.HU – Az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság honlapja